

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	9
Тема 1. Зміст і завдання курсу «Технології соціальної роботи».....	9
1.1. Сутність технологій соціальної роботи.....	9
1.2. Класифікація технологій у соціальній роботі.....	11
1.3. Функції технологій соціальної роботи.....	14
<i>Запитання для самоконтролю</i>	15
Тема 2. Соціальна діагностика в технологіях соціальної роботи.....	15
2.1. Сутність і характеристика соціальної діагностики.....	15
2.2. Принципи соціальної діагностики.....	17
2.3. Діагностичні методи в соціальній роботі.....	18
2.4. Етапи та особливості технологій соціальної діагностики.....	24
<i>Запитання для самоконтролю</i>	25
Тема 3. Технології консультування та посередництва.....	25
3.1. Сутність технології консультування.....	25
3.2. Вимоги до соціального працівника як консультанта.....	27
3.3. Типи і види консультування.....	31
3.4. Консультування окремих категорій клієнтів.....	34
3.5. Технологія посередництва.....	36
<i>Запитання для самоконтролю</i>	37
Тема 4. Технології соціального передбачення.....	37
4.1. Технології соціального прогнозування.....	37
4.2. Технології соціального моделювання.....	41
<i>Запитання для самоконтролю</i>	44
Тема 5. Технології соціальної профілактики та адаптації.....	44
5.1. Сутність соціальної профілактики. Технології профілактики.....	44
5.2. Сутність соціальної адаптації, дезадаптації та переадаптації.....	47
5.3. Технології соціальної адаптації.....	51
<i>Запитання для самоконтролю</i>	53
Тема 6. Технології групової соціальної роботи.....	53
6.1 Сутність групової соціальної роботи.....	53
6.2. Організація і етапи групової соціальної роботи.....	55
6.3. Методи і прийоми групової соціальної роботи.....	57
6.4. Організація груп взаємодопомоги у соціальній роботі.....	59
<i>Запитання для самоконтролю</i>	60

Тема 7. Технології соціальної реабілітації та терапії.....	61
7.1. Технології соціальної реабілітації.....	61
7.2. Технології соціальної терапії.....	65
<i>Запитання для самоконтролю</i>	69
Тема 8. Міждисциплінарні технології соціальної роботи.....	70
8.1. Соціологічні технології в соціальній роботі.....	70
8.2. Соціально-педагогічні технології в соціальній роботі.....	73
8.3. Психологічні технології в соціальній роботі.....	80
<i>Запитання для самоконтролю</i>	91
Тема 9. Технології соціальної роботи з сім'єю.....	92
9.1. Актуальні проблеми сучасної сім'ї.....	92
9.2. Технології соціальної роботи з сім'єю.....	93
9.3. Рівні соціальних технологій роботи з неблагополучною сім'єю.....	99
<i>Запитання для самоконтролю</i>	104
Тема 10. Технології соціальної роботи з людьми літнього та старого віку.....	104
10.1. Люди літнього та старого віку як соціальна спільність.....	104
10.2. Участь людей літнього віку в житті сучасного суспільства.....	107
10.3. Соціальна робота з людьми літнього та старого віку.....	107
10.4. Компетентність соціального працівника в роботі з людьми старого віку.....	112
<i>Запитання для самоконтролю</i>	113
Тема 11. Технології соціальної роботи з різними групами клієнтів....	114
11.1. Технології соціальної роботи з людьми, які мають психічні розлади.....	114
11.2. Технології соціальної роботи з людьми, залежними від психоактивних речовин.....	117
<i>Запитання для самоконтролю</i>	128
Тема 12. Технології соціальної роботи з людьми, що мають функціональні обмеження	
12.1. Підхід до проблеми інвалідності в сучасних умовах.....	
12.2. Технології соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями та їхніми сім'ями.....	
12.3. 3 історії допомоги особам з обмеженою дієздатністю.....	
12.4. Психолого-педагогічні особливості дітей з проблемами в розвитку.....	
<i>Запитання для самоконтролю</i>	
Тема 13. Технології соціальної роботи в пенітенціарній системі.....	
13.1. Злочинність як соціальна і психологічна проблема.....	
13.2. Технології роботи в пенітенціарних закладах із засудженими.....	

- 13.3. Особливості роботи з неповнолітніми засудженими.....
- 13.4. Технології соціальної роботи з колишніми засудженими.....
- 13.5. Сучасні підходи до реабілітації злочинців.....
- Запитання для самоконтролю*

Тема 14. Технології соціальної роботи з військовослужбовцями та учасниками антитерористичної операції.....

- 14.1. Зміст, мета та завдання соціальної роботи з військовослужбовцями.....
- 14.2. Загальна характеристика методів соціальної роботи з військовослужбовцями та їхніми сім'ями.....
- 14.3. Функції та сфери соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців.....
- 14.4. Технології соціальної інтеграції (адаптації) військовослужбовців після звільнення з військової служби.....
- 14.5. Законодавче забезпечення військовослужбовців
- 14.6. Форми соціально-психологічної роботи з військовослужбовцями та учасника антитерористичної операції.....
- Запитання для самоконтролю*

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....

Тема 15. Технології соціально-педагогічної роботи: теоретичні засади.....

- 15.1. Сучасні технології соціально-педагогічної роботи.....
- 15.2. Поняття соціальних технологій.....
- 15.3. Сутність педагогічних технологій.....
- 15.4. Поняття технологій соціально-педагогічної роботи.....
- 15.5. Структура технологій соціально-педагогічної роботи.....
- 15.6. Особливості розробки технологій соціально-педагогічної роботи.....
- Запитання для самоконтролю*

Тема 16. Технології реалізації соціальним педагогом діагностичної та прогностичної функцій.....

- 16.1. Діагностика соціально-педагогічної діяльності як умова її успішного прогнозування.....
- 16.2. Соціальна діагностика.....
- 16.3. Медична та психологічна діагностика.....
- 16.4. Соціально-педагогічна діагностика.....
- Запитання для самоконтролю*

Тема 17. Технології реалізації соціальним педагогом комунікативної функції.....

17.1. Сутність і призначення комунікативної функції соціального педагога

17.2. Функції педагогічного спілкування.....

17.3. Правила педагогічного спілкування.....

17.4. Рівні спілкування.....

17.5. Зони спілкування.....

Тема 18. Технології педагогічного вирішення конфлікту.....

18.1. Сутність конфлікту.....

18.2. Види конфліктів.....

18.3. Причини конфліктів.....

18.4. Структурні чинники виникнення конфліктів.....

18.5. Стадії розвитку конфлікту.....

18.6. Технологія профілактики та подолання міжособистісних конфліктів.....

Запитання для самоконтролю

Тема 19. Технології реалізації соціальним педагогом психотерапевтичної функції.....

19.1. Сутність психотерапевтичної функції соціального педагога.....

19.2. Напрями, методичні прийоми і технології психотерапії.....

Запитання для самоконтролю

Тема 20. Технології соціально-педагогічної роботи з сім'єю

20.1. Особливості роботи соціального педагога з різними типами сімей.

20.2. Типи допомоги, якої потребують сім'ї з боку соціальних служб..

20.3. Характеристика психологічної та соціально-педагогічної допомоги.....

20.4. Технології допомоги потерпілим від жорстокості в сім'ї.....

Запитання для самоконтролю

Тема 21. Технології соціальної роботи з дітьми та підлітками

21.1. Загальна характеристика явища дитячої бездоглядності та безпритульності.....

21.2. Причини появи соціального явища «діти вулиці».....

21.3. Соціально-правові основи захисту дітей, що потребують соціально-педагогічної допомоги.....

21.4. Шлях дитини на вулицю.....

21.5. Технології соціально-педагогічної діяльності з «дітьми вулиці» та соціально-незахищеними дітьми та підлітками.....

21.6. Робота з кризовими сім'ями як попередження появи «дітей вулиці» і соціально-незахищених дітей та підлітків.....

21.7. Вулична соціальна робота.....

Запитання для самоконтролю

Тема 22. Технології реалізації соціальним педагогом соціально-профілактичної та реабілітаційної функцій.....
22.1. Сутність соціально-профілактичної та реабілітаційної функцій соціального педагога.....
22.2. Соціальна дезадаптація педагогічно занедбаних дітей.....
22.3. Методи соціально-педагогічної роботи з важковиховуваними дітьми.....
21.4. Напрями педагогічної діяльності щодо профілактики і попередження соціально-негативних форм девіантної поведінки дітей та підлітків.....
22.5. Соціально-педагогічна робота у спеціалізованих закладах для важковиховуваних неповнолітніх.....
Запитання для самоконтролю

Тема 23. Технології формування та розвитку особистості.....
23.1. Сутність проблеми обдарованості дитини.....
23.2. Концептуальні основи проблеми обдарованості.....
23.3. Типологія обдарованості.....
23.4. Обов'язки соціального педагога в роботі з обдарованими дітьми.
23.5. Методики виявлення й розвитку обдарованості дитини в діяльності соціального педагога.....
Запитання для самоконтролю

Тема 24. Технології соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами.....
24.1. Проблема сирітства в сучасній Україні.....
24.2. Організація соціального захисту дітей-сиріт в сучасній Україні..
24.3. Методика роботи соціального педагога з прийомною сім'єю.....
Запитання для самоконтролю

Тема 25. Технології соціальної роботи із жертвами сімейного насилля.....
25.1. Домашнє насилля, його особливості та види.
25.2. Соціально-психологічні характеристики жінок та дітей – жертв сімейного насилля.....
25.3. Методи соціальної роботи з жертвами сімейного насилля.....
Запитання для самоконтролю

ГЛОСАРІЙ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ПЕРЕДМОВА

Потреба сучасного суспільства у свідомому управлінні соціальними процесами з метою оптимізації їх функціонування виводить на рівень найактуальніших проблему технологізації та визначення алгоритму функціонування соціальних інститутів. У контексті цього завдання актуальним є вивчення та впровадження сучасних технологій соціально-педагогічної роботи – сукупність методів, прийомів та впливів, що застосовуються для досягнення мети соціального розвитку та оптимального функціонування суспільства.

Актуальною проблемою теорії та практики соціальної роботи є професійна підготовка майбутніх соціальних працівників – реалізаторів державної політики через соціальну інфраструктуру, що функціонує в сферах соціальної роботи з різними категоріями населення. Відповідно до проекту стандарту вищої освіти за спеціальністю «Соціальна робота» серед спеціальних (професійних, предметних) компетентностей майбутнього соціального працівника виділено такі: здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати і моделювати соціальні ситуації; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, налагоджувати взаємодію державних, громадських і комерційних організацій на основі соціального партнерства; здатність організовувати спільну діяльність, ініціювати командоутворення, сприяти згуртуванню і груповий мотивації, фасилітувати процеси прийняття групових рішень і т.п.¹.

Розгортання системи соціальної роботи та становлення в Україні давно поширеної в усьому світі професії соціального працівника вимагає створення й упровадження в освітній процес сучасних навчально-методичних матеріалів.

Навчальний посібник «Технології соціальної роботи» призначений для підготовки фахівців соціальної сфери, які мають оволодіти теоретичними основами, змістом та технологіями надання компетентної соціальної допомоги різним категоріям населення; вміти застосовувати свої знання та вміння в професійній діяльності в системі соціальних служб, закладах освіти і установах соціальної сфери.

¹ Стандарт вищої освіти з підготовки бакалаврів за спеціальністю 231 «Соціальна робота» галузі знань 23 «Соціальна робота» (проект) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti>.

У частині 1 «Теоретичний курс» розкрито основні аспекти соціальної роботи: напрями, принципи та зміст соціальної роботи як виду суспільної практики; зміст понять «соціальні технології», «технології соціальної роботи» та ін.; умови реалізації соціально-педагогічних технологій; загальні і прикладні технології соціальної роботи; технології соціальної діагностики, технології соціального передбачення, технології соціальної профілактики та адаптації, технології соціальної реабілітації та терапії, міждисциплінарні технології соціальної роботи, технології соціальної роботи з сім'єю, технології соціальної роботи з людьми літнього та старого віку, технології соціальної роботи з різними групами клієнтів, технології роботи з людьми, що мають функціональні обмеження, технології соціальної роботи з дітьми та підлітками, технології соціальної роботи з військовослужбовцями та учасниками антитерористичної операції і т.д.

Посібник складається з двох розділів «Загальні технології соціальної роботи», «Сучасні технології соціальної роботи», що охоплюють 25 тем. Кожна тема розділу завершується запитаннями для самоконтролю.

В результаті вивчення запропонованого навчального матеріалу здобувач вищої освіти повинен вміти добирати та адаптувати відповідно до мети, особливостей клієнтів і реальної ситуації технології, методи та прийоми реалізації завдань соціальної роботи; проектувати, планувати, організовувати та аналізувати організаційні форми соціальної роботи; будувати стратегію соціальної роботи, спрямовану на саморозвиток особистості дитини та молодої людини, реалізацію її творчого потенціалу, здібностей, задатків, активізації зусиль клієнтів (індивідів, груп, спільнот) на вирішення власних проблем; давати об'єктивну оцінку соціальній політиці й уміти обґрунтувати альтернативні її варіанти.

Навчальний посібник укладено відповідно до навчальних програм курсів «Технології соціальної роботи», «Сучасні технології соціальної роботи», вивчення яких має допомогти студентам у поповненні теоретичних та практичних знань щодо актуальних проблем соціально-педагогічної роботи.

Рекомендований для здобувачів вищої освіти зі спеціальностей «Соціальна робота», «Соціальне забезпечення», «Соціальна педагогіка».

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1

ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ КУРСУ «ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»

1.1. Сутність технології соціальної роботи

Потреба сучасного суспільства у свідомому управлінні соціальними процесами з метою оптимізації їх функціонування виводить на рівень найактуальніших проблем технологізації та вивчення функціонування соціальних інститутів. У контексті цього завдання технології соціальної роботи слід розглядати саме як сукупність методів, прийомів та впливів, що застосовуються для досягнення мети соціального розвитку та оптимального функціонування суспільства.

Соціальні технології розглядаються як сукупність методів, прийомів та впливів, що застосовуються для досягнення мети соціального розвитку. Існує погляд на соціальні технології як узагальнення набутих і систематизованих знань, досвіду, умінь і практики роботи суб'єктів соціальної діяльності.

Соціальні технології також розглядаються як сукупність способів професійного впливу на соціальний об'єкт з метою його покращення, забезпечення оптимізації функціонування при можливому тиражуванні даної системи впливу.

Соціальні технології – це єдиний тип технологічного процесу, що значною мірою базується на «суб'єкт – суб'єктних» відносинах. Без співпраці учасників соціального процесу, сумісних дій індивіда, сім'ї, групи, яким надається соціальна допомога чи підтримка, неможливо покращити ті обставини, які послужили причиною застосування соціальних технологій.

Технологія соціальної роботи – це одна із галузей соціальних технологій, що орієнтована на соціальне обслуговування, допомогу і підтримку громадян, які знаходяться у важкій життєвій ситуації.

Технологію соціальної роботи характеризують:

- ◆ динамічність – постійна зміна змісту і форм роботи з клієнтом, евристичність характеру діяльності;
- ◆ безперервність, зумовлена необхідністю постійно підтримувати безпосередній чи опосередкований зв'язок з клієнтом і здійснювати на нього вплив;
- ◆ циклічність, що виявляється в стереотипному, стійкому повторенні етапів, стадій, процедур у роботі з клієнтом;
- ◆ дискретність технологічного процесу, яка полягає в нерівномірності впливу на клієнтів з моменту визначення мети до виконання рішення.

Із поняттям «технологія соціальної роботи» у тісному взаємозв'язку знаходиться таке поняття, як «метод соціальної роботи». Інколи їх розглядають як синоніми чи підпорядковані явища (технологія в методі,